

Zapiski

Slovensko slovstvo

Matija Malešič: **Kruh**. Povest Slovenske Krajine (Mohorjeva knjižnica 15), 1927. Založila Družba sv. Mohorja na Prevaljah. Str. 304.

Vodilna povest lanske Mladike »Kruh«, ki je to pot izšla književno v 15. zvezku Mohorjeve knjižice, zasluži že kot prvo večje Malešičevo delo natančnejšega pregleda. Povest je pa tudi sicer zajemljiva. Nova je po snovi in nova po slogu. Snovno pomeni v našem domačnostnem slovstvu prijetno obogatitev s tem, da odkriva slovensko regionalnost prekomurske Slovenske Krajine. Malešič je hotel upodobiti težke nuje za vsakdanji kruh pri Krajincih na Goričkem, ki je najubožnejši del zemlje. Pomlad za pomladjo vodijo »palirji«, nekaki domači delavski akordanti, trume goriških mož, fantov, žena, deklet in na pol odrastlih otrok k poletnemu delu na velika posestva madjarskih velikašev. Ti palirji utrjujejo potem svojim ljudem zaslužek in bogatje. Takoj je moči videti, da je snov hvaležen pripovedniški predmet. Kot socialnost je tudi zelo aktualen in juristu Malešiču se je dal sam po sebi. Žal pa, da Malešič kot oblikovatelj take snovi ni vedel svojega. Ni pomislil, da gre uspešno pripovedovati take, umetniško kaj kočljive predmete prirodno in neposredno skoraj da na en sam način, to je polnokrvno epično, širokogrodno objektivno in strogo realistično. (Prim. Zola, *La Terre*, *Germinal* i. p.) To je, da je takemu racionalističnemu delu treba prej študija, da je treba skrbno nabrane, motivno izbrane in modro uporabljene folklore v vse strani. Kraj mora dehteti impresioniistično krepko, dejanje potekaj preprosto in obenem dramatično napeto, tipika lic bodi realizem ob osredju, motivnost dejanje prožehih momentov invencionalna, nova, frapantna. Ali si je bil M. vsega tega v svesti? Zdi se mi, da si ni bil. Ob svojem svetu, ki si ga je izbral za oblikovanje, se je sam razgibal čuvstveno, se odel v nekaj socialni altruizem, v poetizem nekakega že epigonsko zaudarjajočega sentimentalizma. Stoprv iz tega nastroja liči in nas vnaprej očigani za primarnost predmeta, za prvotno, intuitivno živost apercpepcije. Teoretično bi se celó reklo, da je v »Kruhu« nesoglasje med predmetom in obliko, kar bi pomenilo, da je povest že a priori umetniško nemogoča, ker pogleduje junaku Odiseju venomer Homer — Malešič izza ledij. Pa so še druge vsebinske hibe, ki jih le kratko registriramo: Preočitno je vidna stilizacija, dispozicija v konstrukciji. Lica so brezkrvna, ne agirajo. Dejanje ne raste dramatično. Dialog ni prav nič karakteren. Invencija je nekajkrat heterogenska (n. pr. Zemljič, Geza — mati, verska razlika, Štefanček — mati). Pa to so stvari, ki zadevajo deloma že Malešičev slog. Slog? Prav res! Malešič ga ima. Doživlja ga, živi v njem. To je hvalno in prijetno. Pa je tudi mučno. Kadar spoznaš in se ne moreš več vtisa odrešiti, da je pisatelj že v svoji prvi povesti na najkrajši poti v — manirirano st. Malešič pripoveduje namreč do grenkosti živo samo v sedanjiku, pripoveduje do sita v emfatično razgibani lirski zanesenosti, se igra preveč s stilizmi nekakšnega rapsodičnega anaforstva (56, 65,

82, 95 itd.) in neskončno mnogokrat apostrofira (122, 130, 184). Mnogokrat se bere Malešič teatralično in ne najmanj tedaj, ko gradi dialog sinonimno z bogato, le rahlo variirano besedo o istem predmetu. Plehko vpliva tudi sentimentalna idilka (96) spričo naturalističnega predmeta. Srečnejši so stilizmi, ko je našel Malešič neki svojevrstni simbolni onomatopoeizem (65, 105). Malešič je v slogu sploh učenec Cankarjev. Ivanov »dvignjeni izraz« je namreč po svoje prevzel. Mimo mest kot str. 147, 148, 165, 210 je zlasti poglavje »Visoko okno« vse sam Cankar v simbolu, zamisli in filozofizmu. (Zato tako očitno heterogensko v drugi snovi!) Če omenim še apartnost »tikjakanja« (19, 174 sl.), ki je dickensstvo, pa še nekaj stilizmov (jabelke [mn. im.], jezerokrat, mala željica, ko človek misli misli svojega srca), sem Malešičev slog označil do zadnjega. Hvalim — vkolikor mimo povedanega morem, živahnost besede, skoraj da impresionalno ektemporativni tok v pripovedovanju, uglašenost v eni barvi in ubranost v enem zanosu. S tem sem morda Malešiča uvel in strnem v sodbo, da nočem v njem poetičarja, pa da verujem vanj, ko bo začel oblikovati pragmatično realistično. »Kruh« kot prvo-rojeni mu sicer ni v sramoto. Čul sem nedavno soditi, da je bil prav Malešič v letu 1926. — najmočnejši.

Dr. I. Pregelj.

Damir Feigel: **Pasja dlaka**. Roman. Izdala Goriška Matica v Gorici, 1926.

Po izvrstni ekspoziciji, ki obeta, da bo povest rastla v izvirno slovensko utopistično zgodbo, je bralec kmalu prevarjen, ko vidi, da Feigel le bolj ironizira kriminalno rabulistiko in romantično ekzotičnost svetovnega kvazi-šunda. Kakor ob Murniku me Feigel boli. Ali se nam res ne more razviti humorist, ki bi si postavil za skok meto nekaj sežnjeva nad podlistek?

Dr. I. P.

Josip Korban: **Iz mojih temnih dni**. V Ljubljani, 1926. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna.

S to knjigo je Korban že v drugo dokazal, da je poleg Ribičiča najboljši mladinski pripovednik. Človeku res dobro de, ko prečita mladinsko knjigo iz Učiteljske tiskarne, ki ne odbija s tistim omlednim mladinskim rokoškočjem v besedi, v deminutivu, rožicah in metuljčkih, skratka v literarnem plevelu ex offo pisane mladinske beletrije. Korban očitno piše po življenju in ima tehniko. Povest »Iz mojih temnih dni« kvari vsebinsko samo konec, kriminalističen slučaj, ki se je nedavno res dogodil v golovških gozdovih. Če se bo Korban izobrazil v globokost in psiho, smem pričakovati od njega izredno dobrega.

Dr. I. P.

Marica Strnad-Cizerlj: **Rdeči nageljčki**. Tisk V. Blanke, Ptuj, 1927.

Na kritike je pesnica Marica H. huda, češ: »Pokvarili so kljun zares, a nepokvarjen duh ostal je in nedotaknjen dar nebes, ki v dušo Bog mi sam ga dal je.« Vljudno verjamem. Verjamem, sem rekel, zakaj iz »rdečih nageljčkov« bi se o gornji subjektivni resnici nikoli nikdar ne mogel razumsko prepričati.

Dr. I. P.

Danilo Gorinšek: **Maj**. Pesmi za deco. Samozaložba. Celje, 1927.

Gorinškov Maj kaže, da ima avtor precej oblikovnega daru. S pridom je poslušal, kako se mladini oglašajo župančič i. dr. Od teh drugih je dedoval seveda še preveč neokusnega deminutivstva in spintizujoče prisiljene invencionalnosti. Taki nerealni, nepristni, pač pa nabrekli motivni fantastiki utegne pisec odrasti, če se malo potrudi v knjige, ki učijo, kaj je res — okusno. Dr. I. P.

Pravljice o gralu. Po francoskih virih povedala naši mladini Anka Nikolich. Ljubljana, 1927. Izdalo in založilo TKD Atena.

Prirediteljica ima okus, nima pa še potrebnega spoznanja, kako se kaj mladini ponaši. Sicer pa snovnost o gralu presega obzorje nežne mladine. Dr. I. P.

Zbornik za umetnostno zgodovino. Izdaja Umetnostno zgodovinsko društvo v Ljubljani (univerza — seminar za umetnostno zgodovino). Urednika dr. Izidor Cankar in dr. France Mesesnel. Letnik VI. (1926).

Ob rojstvu te publikacije si nismo upali sanjati o sijajnem razvoju, ki ga je doživelo v prvih letih po vojni skromno začeto prvo strokovno glasilo slovenske umetnostne zgodovine. Danes je to list, ki se lahko pobaha, da je ta najmlajša slovenska znanstvena stroka v njegovem taboru in da ji je prav za prav šele on dal tisto potrebno hrbtnico, ki je predpogoj napredka vsake raziskujoče stroke človeškega znanja.

Peti in šesti letnik sta izpopolnila shemo, ki jo je ustvarila praksa prvih let, posebno tudi s tehnične strani, tako da list danes ni samo vsebinsko kolikor mogoče popoln, ampak prav tako tudi po zunanji obliki, po tiskarski plati in opremljenosti. V zvezi z rednim delom za znanstveno osvetlitev našega umetnostno zgodovinskega gradiva se ob Zborniku uresničuje posebno troje velikih deziderat slovenske znanstvene literature: 1. Umetnostna topografija, katere prvi, umetniško enega najbolj pestrih in bogatih slovenskih okrajev, Kamnik, obdelujoči zvezek se bliža svojemu koncu. Topografski opis vseh ohranjenih umetnin kake dežele je edini res trden temelj za ugotovitev značaja njene avtohtone umetniške kulture. — 2. Opis srednjeveških rokopisov v slovenskih knjižnicah, ki ga priobčuje prof. M. Kos, na drugi strani prav tako izčrpno predstavlja znanstvenemu svetu važno rokopisno in v zvezi s tem obilno umetniško gradivo. Prvi del te publikacije, obsegajoč rokopise licejske knjižnice v Ljubljani, izhaja v Zborniku, dopolnjen z gradivom ostalih knjižnic pa izide v posebni publikaciji. — 3. Tudi postanek prve splošne umetnostne zgodovine v slovenskem jeziku si sme šteti Zbornik kolikor toliko v svojo zaslugo. Že v prejšnjih letnikih so vzbudile pozornost študije Iz. Cankarja o razmerju starokrščanstva do umetnosti, začetkom 6. letnika pa je Zbornik že prinesel za poskus eno poglavje (»Realizem v starokrščanskem slikarstvu«) iz njegove Zgodovine umetnosti, ki je medtem s prvim zvezkom postala dejstvo.

Izmed podrobnih vprašanj je 6. letnik rešil celo vrsto važnih problemov: V. Steska je opisal škofijski dvorec v Ljubljani. — Ant. Vodnik je pojasnil z arhivalnim gradivom zgodovino gradnje velikega oltarja v uršulinski cerkvi in se s to

študijo prav obetajoče uvrstil kot najmlajši v krog slovenskih umetnostnih zgodovinarjev. — Fr. Mesesnel, ki se je najtemeljiteje med nami bavil z zgodovino slovenske umetnosti od srede 19. stoletja naprej, je napisal študijo o Ivanu Groharju. — Fr. Stelè je ob epigrafični študiji o imenu mojstra v napisu o postanku cerkve sv. Kvirina pri Sv. Petru v Slovenski Benečiji opozoril na zanimivo arhitekturno skupino pozne gotike na slovenski zemlji, s čimer je deloma osvetlil še vedno odprto vprašanje stavbnika Andreja iz Škofje Loke. — Isti je seznanil domovino s štirimi zanimivimi poznogotskimi slikami iz Kranja, ki jih je predzadnja generacija radi nezadostne zavesti o njihovi važnosti prodala dvornemu muzeju na Dunaju. — Zanimivo poročilo o svojem delovanju v Dalmaciji je podal restavrator akad. slikar M. Sternén. V kroniki je vsaka številka prinašala poročila o delovanju Spomeniškega urada, Narodne galerije, Umetnostno zgodovinskega društva, o novi literaturi in razen tega še bibliografijo umetnostne zgodovinske publicistike v Jugoslaviji. Frst.

Srbo-hrvatsko slovstvo

Jovan Radulović: **Za utehom.** S predgovorom Sime Pandurovića. Beograd. S. B. Cvijanović, 1926.

Sima Pandurović, pesnik z imenom, uvaža očitno brez pretvarjanja ambiciozno knjigo novega in mladega pesnika iz bosanskih Aten, iz Mostarja. Iz tega uvoda, ki je bolj literarna spremnica na pot nego komentar, bereš, a ne izveš mnogo. Iz bogate ciklike pesmi z ambiciozno zvonkimi naslovi: Usnule školjke, Ars Florentiae, Sumor prolaznosti, Zameteni tragovi i. p. se ti le stežka zgošča nekaj malo ostro rezanih črt tega novega pevca. Lice v vsej nazornosti še ni. Je verbalizem v nekaki sintaktično dojetni, monotoni ritmiki, je patos nekake plemenite nostalgije duše, ki se namenoma izraža refleksivno, klasicistično, togo. Ne vem, ali ni Radulović še vse premalo svojski Mostarec in še vse preveč šantičević. Osebo moram priznati, da mi knjiga ni šla v dušo. Boril sem se v jeziku in pesem kakor sem se svojčas v odiko Treščevu. Dr. I. Pregelj.

Ivan Nevistić: **Lirika na bespuću.** Impresije o srpsko-hrvatskoj modernoj lirici (Lirika u vremenu. Naša starija lirika. Tipovi nove lirike. Duh današnje lirike). Zagreb, 1927.

Tri in štirideset strani v tej razpravi pač noče biti več nego le »imprezionalno« pregledna črta, strnjena karakteristika srbske in hrvatske lirike novega in najnovejšega časa. Avtor suponira intimno znanje gradiva, česar Slovenec ne zmore. Dr. Nevistić bi utegnil napisati na širši, z obilnim zglednim gradivom opremljeni osnovi študijo, ki bi nas s pridom seznanila o tem srbo-hrvatskem perečem vprašanju. Motriti pa bi moral svoj predmet še z nekaterih perspektiv. Potem šele bi mogel točno odgovoriti in pojasniti Slovencu to, kar ta že čuti. Čutimo namreč, da imamo med brati — hvala Bogu! — vendar še vedno najmočnejše lirične pesnike — Slovenci.

Dr. I. P.